

**Силабус курсу «Актуальні проблеми когнітивної лінгвістики»
2025 навчального року**

Назва курсу	Актуальні проблеми когнітивної лінгвістики.
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет ім. Івана Франка м.Львів, вул. Університетська, 1.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	філологічний факультет, кафедра загального мовознавства
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 03. Гуманітарні науки. Спеціальність В11 Філологія. Спеціалізація: В11 філологія В11.065 східні мови та літератури (переклад включно), перша – китайська, В11 філологія В11.067 східні мови та літератури (переклад включно), перша – перська, В11 філологія В11.069 східні мови та літератури (переклад включно), перша – японська
Викладачі курсу	Ст. викл. Ясіновська Оксана Василівна
Контактна інформація викладачів	oksana.yasinovska@lnu.edu.ua
Консультації по курсу відбуваються	в день проведення практичних занять можливі також он-лайн консультації через ZOOM, для погодження часу онлайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача
Сторінка курсу	http://philology.lnu.edu.ua/couse/
Інформація про курс	Курс «Актуальні проблеми когнітивної лінгвістики» розрахований на студентів-магістрів першого курсу філологічного факультету. Оскільки когнітивна лінгвістика - це мовознавчий напрям, який розглядає функціонування мови як різновид пізнавальної діяльності, а когнітивні механізми та структури людської свідомості та їх відображення в мовній картині світу.
Коротка анотація курсу	Курс «Актуальні проблеми когнітивної лінгвістики» передбачає наявність насамперед лекційних занять, які допоможуть студентам зорієнтуватися у поглядах представників різних напрямів когнітивної лінгвістики. Оскільки когнітивна лінгвістика є частиною когнітивної науки, дослідження в цій галузі спрямовані на побудову інтегральної картини процесів мовлення, мислення та інтелектуальної поведінки людини. Їй відводиться пріоритетна роль у когнітивній науці, а в центрі досліджень цього напрямку знаходиться людина, її мовна здатність як найважливіша частина людської когнітивної діяльності. Студенти будуть знайомитися з основною проблематикою сучасної лінгвістичної науки з позицій у міждисциплінарного підходу. у рамках курсу передбачено також написання невеликої дослідницької роботи (відповідно до проблематики курсу) та створення презентації, які унаочнюють її результати. Курс «Основи когнітивної лінгвістики» розглядає мову крізь призму породження та сприймання мовленнєвих повідомлень, він тісно пов'язаний з міжкультурною комунікацією та семіотикою, що вивчає функціонування

	<p>різних типів знакових систем. Цей курс апелює також до антропології та етнолінгвістики, представники яких порушували у своїх дослідженнях згадані проблеми. Водночас курс покликаний актуалізувати базові знання студентів, набуті під час вивчення інших дисциплін, зокрема філософії та вступу до мовознавства.</p>
<p>Мета та цілі курсу</p>	<p>Мета курсу ознайомити магістрів із найновішими теоретичними дослідженнями когнітивного напрямку лінгвістичної науки і нової теорії мови; посприяти засвоєнню принципів положень когнітивної лінгвістики з урахуванням теоретичного і прикладного застосування її здобутків та засвоєнню методів і прийомів когнітивного лінгвістичного аналізу. Студенти вивчають основні теоретичні положення когнітивної лінгвістики, структури і форми репрезентації знань. Курс націлений також на демонстрацію можливостей концептуального аналізу і укладання когнітивної дефініції, що є особливо важливим для студентів старших курсів у їх самостійній науковій роботі під час написання магістерських досліджень.</p> <p>Завдання курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> показати метатеоретичну сутність філософії для мовознавства; зорієнтувати слухачів у полі філософських засад представників сучасної когнітивної лінгвістики; ознайомити студентів із термінологічним апаратом когнітивної лінгвістики; навчити студентів розпізнавати моделі різних наукових мовознавчих парадигм в когнітивному науковому дискурсі; показати можливість застосування знань із когнітивної лінгвістики на практиці (при вивченні комунікативних процесів, зокрема, у міжкультурній комунікації; при викладанні своєї або іноземної мови; при створенні рекламних текстів тощо). навчити студентів розпізнавати результати взаємодії когнітивних механізмів у мовній концептуалізації.
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p><i>Основна</i></p> <p>Berlin, B., & Kay, P. (1969). Basic Color Terms: Their Universality and Evolution. Berkeley: University of California Press.</p> <p>Derrida, J. (1977). Of Grammatology. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.</p> <p>Heider, E. R. (1972). Universals in color naming and memory. Journal of Experimental Psychology, 93, 10–20.</p> <p>Kemmer, S. (2006). Ludzkie poznanie a proces uszczegółowienia zdarzeń: Analiza wybranych uniwersalnych kategorii pojęciowych. Kraków: Universitas.</p> <p>Tabakowska, E. (ed.) (2001). Kognitywne podstawy języka i językoznawstwa. Kraków: Universitas.</p> <p>Martinek, S. (2019). Light and dark: oppositional metaphor as the interaction of cognitive mechanisms. Jezikoslovlje, 20(2), 279–302.</p> <p>Niebrzegowska-Bartmińska, S. (2007). Wzorce tekstów ustnych w perspektywie etnolingwistycznej. Lublin: Wydawnictwo UMCS.</p>

- Rosch, E. (1973). Natural categories. *Cognitive Psychology*, 4, 328–350.
- Sweetser, E. (1996). *From Etymology to Pragmatics: Metaphorical and Cultural Aspects of Semantic Structure*. Cambridge University Press.
- Бацевич, Ф. С. (2008). *Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень*. Київ: Академія.
- Вежбицька, А. (1999). *Семантичні універсалії та опис мов*. Київ.
- Вежбицька, А. (1996). *Мова. Культура. Пізнання*. Київ.
- Вітгенштайн, Л. (1995). *Tractatus logico-philosophicus*. Філософські дослідження. Пер. Є. Поповича. Київ: Основи.
- Слухай, Н. В., Снитко, О. С., & Вільчинська, Т. П. (2011). *Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет".
- Martinek, S. (2019). Концептосфера ЗДОРОВ'Я в українській мовній картині світу. *Вісник ЛНУ, серія філологічна*, 70, 234–247.
- Martinek, S. (2011). Емпіричні й експериментальні методи у сучасній когнітивній лінгвістиці. *Вісник ЛНУ, серія філологічна*, 52, 25–32.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lévi-Strauss, C. (1963). *Structural Anthropology*. New York: Basic Books.
- Потебня, О. (1985). *Естетика і поетика слова*. Київ: Мистецтво.
- Старко, В. (2007). *Концепт ГРА*. Луцьк: Вежа.
- Whorf, B. L. (1956). *Language, Thought, and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Langacker, R. W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar: Theoretical Prerequisites*. Stanford University Press.
- Допоміжна*
- Aristotle. (2002). *Метафізика*. Київ: Юніверс.
- Heidegger, M. (2007). *Дорогою до мови*. Львів: Літопис.
- van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and Context: A Sociocognitive Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Derrida, J. (2004). *Письмо та відмінність*. Пер. В. Шовкуна. Київ: Основи.
- Ivanov, V. V., & Toporov, V. N. (1998). *Slavic Semiotics and Cultural Models*. Warsaw: Slavic Institute Press.
- Tolstaya, S. M. (2004). Semantic oppositions. In *Slavic Antiquities: Ethnolinguistic Dictionary (Vol. 3, pp. 557–558)*. Warsaw: UMCS Press.
- Foucault, M. (2003). *Археологія знання*. Київ: Основи.
- Cienki, A. (1996). Contemporary cognitive approaches to semantics: similarities and differences in theory and goals.

	<p>Cognitive Linguistics, 7(1), 1–35.</p> <p>Jung, C. G. (1960). <i>The Structure and Dynamics of the Psyche</i>. Princeton University Press.</p> <p>Jung, C. G. (1969). <i>The Archetypes and the Collective Unconscious</i>. Princeton University Press.</p> <p>Evans, V., & Green, M. (2006). <i>Cognitive Linguistics: An Introduction</i>. Edinburgh University Press.</p> <p>Evans, V. (2019). <i>Cognitive Linguistics: A Complete Guide</i>. Routledge.</p> <p>Tomasello, M. (2014). <i>A Natural History of Human Thinking</i>. Harvard University Press.</p> <p>Cienki, A., & Müller, C. (2008). <i>Metaphor and Gesture</i>. Amsterdam: John Benjamins.</p>
Тривалість курсу	Один семестр (1)
Обсяг курсу	105 годин (16 лекційні + 16 практичних + 73 самостійної)

	роботи); 4 кредити ЄКТС
Очікувані результати навчання	<p>У результаті вивчення курсу студент повинен знати:</p> <p>основні проблеми і напрями сучасної когнітивної лінгвістики;</p> <p>сутність когнітивного підходу до мови;</p> <p>сучасний стан когнітивної лінгвістики, який є результатом тривалого розвитку науки про мову;</p> <p>теоретичні поняття та категорії у зв'язку з іншими лінгвістичними дисциплінами;</p> <p>питання співвідношення мови і мислення;</p> <p>вміти:</p> <p>володіти термінологічним апаратом сучасної когнітивної лінгвістики;</p> <p>аналізувати особливості мовної концептуалізації;</p> <p>розпізнавати різні типи концептуальних структур;</p> <p>визначати особливості граматичної будови різних мов світу;</p> <p>застосовувати методи і прийоми, свої знання про функціонування мовних одиниць та категорій для покращення своєї комунікативної діяльності з дидактичною метою;</p> <p>застосовувати теоретичні знання про мову та методи і прийоми її аналізу для написання магістерських і наукових робіт.</p>
Ключові слова	категоризація, втілення, мовна і концептуальна картини світу, когнітивні механізми, концептуальна метафора і метонімія
Формат курсу	Очний, лекційно-практичний
Теми	* Схема курсу
Підсумковий контроль, форма	Презентація і обговорення науково-дослідницьких робіт студентів. Залік у кінці 1 семестру
Пререквізити	Філософія, Загальне мовознавство, Комунікативна лінгвістика. Семіотика
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p><u>Методи навчання:</u> пояснювально-ілюстративний метод, метод проблемного викладання, евристичний метод, дослідницький метод. <u>Методи викладу навчального матеріалу</u> - лекція, лекційно-практичне заняття; консультація; дослідні роботи. <u>Наочні методи навчання</u> - ілюстрування (лексикографічні джерела), демонстрування з використанням технічних засобів (слайди, відео). <u>Техніки:</u> навчальної дискусії, створення проблемної ситуації, інтелектуального експерименту, створення презентації!.</p>
Необхідне обладнання	комп'ютер з проектором. Zoom

Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Поточний контроль здійснюється у формі оцінювання виступів на практичних заняттях та участі в дискусіях. Передбачено також виконання тестових завдань, контрольних робіт. Курс закінчується заліком.</p> <p>Оцінювання роботи студента здійснюється за схемою:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Максимальна оцінка, яку може отримати студент. - 100 балів, з них 50 - за роботу протягом семестру, 50 - за знання, продемонстровані на заліку.2. Робота студента протягом семестру оцінюється за показниками:<ol style="list-style-type: none">а) активність на практичних заняттях - 32 бали (по 2 бали за кожне з восьми практичних занять);б) доповідь і презентація 18 балів (2 роботи по 9 балів за кожну).3. Підсумковий залік є обов'язковим і проводиться в усній або тестовій формі.
--	--

<p>Питання до заліку</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Традиційні і новий підходи у лінгвістичній науці: основні теоретичні засади. 2. Генеративна Граматика П. Хомського і Когнітивна Лінгвістика: спільне й відмінне. 3. Класична підхід до вивчення категорій. Новітні дослідження категоризації. 4. Роль праць Л. Вітгенштейна у становленні когнітивної науки. Л. Вітгенштейн про родинну подібність. Межі категорій. 5. Центральні і маргінальні члени категорії (Дж.Л. Отсін). 6. Комп'ютерні науки і когнітивна лінгвістика: теорія розмитих множин Л. А. Заде. 7. Когнітивна антропологія (Флойд Лаунсбері). 8. Антропологія і когнітивна наука: дослідження Б. Берліна і П. Кея. 9. Передумови виникнення нового підходи до вивчення категоризації. 10. Дослідження назв кольорів П. Кея і Б. Берліна. 11. Базовий рівень категоризації (Р. Браун і Б. Берлін). 12. Значення праць Е. Рош для становлення когнітивної науки. Прототипні ефекти. 13. Еволюція поглядів Е. Рош. 14. Ефекти базового рівня. 15. Засвоєння понять в онтогенезі. 16. Антропомірність категорій базового рівня. 17. Фреймова семантика. Фрейм як одиниця репрезентації знань. 18. Сценарії і скрипта. 19. Джерела протоптанних ефектів. Чотири типи когнітивних моделей: пропозиційні, образно-схематичні, метафоричні і метонімічні. 20. Найпростіші прототипні ефекти (<i>bachelor</i>). 21. Кластерні моделі: <i>мати</i> в американській та українській лінгвокультурах. 22. Метонімічні моделі: соціальні стереотипи, типові приклади, ідеали, взірці. 23. Метонімічні моделі: генератори, субмоделі, яскраві приклади. 24. Граматично марковані концептуальні категорії. 25. Загальні принципи роботи когнітивних механізмів. 26. Принципи сфери досвіду, міфу і повір'я, важливої властивості. 27. Свідомства, які постачають процеси зникнення мов. 28. Японський класифікатор Нон: трансформаційна образна схема. 29. Категорія істота/неістота у граматичній системі української мови. 30. Уорф і релятивізм. Альтернативні концептуалізації у повсякденному житті. 31. Концепції релятивізму. Питання про ступінь, глибину і характер відмінностей.
---------------------------------	--

	<p>32. Проблема розмежування концептуальної системи і здатності концептуалізації.</p> <p>33. Переклад і розуміння.</p> <p>34. Сучасні погляди на лінгвістичний релятивізм (праці А. Вежбицької та Л. Бородіцкі).</p> <p>35. Когнітивна теорія метафори: основні положення.</p> <p>36. Системність метафоричних концептів.</p> <p>37. Орієнтаційні метафори.</p> <p>38. Метафора і несуперечливість культури.</p> <p>39. Онтологічні метафори.</p> <p>40. Персоніфікація.</p> <p>41. Свідоцтва проти узгодженості системи метафор.</p> <p>42. Фрагментарність метафоричного структурування.</p> <p>43. Підґрунтя структурних метафор.</p> <p>44. Причинність: безпосередній досвід і метафоричне осмислення.</p> <p>45. Узгодженість у структуруванні досвіду.</p> <p>46. Узгодженість метафор. Складні випадки узгодження метафор.</p> <p>47. Метод лінгвістичної інтроспекції.</p> <p>48. Семантична метамова А. Вежбицької. Метод семантичних примітивів.</p> <p>49. Концептуальний аналіз.</p> <p>50. Метод когнітивної дефініції Є. Бартмінського.</p>
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Схема курсу

Тиж. / дата / год.-	Тема, план, короткі теми	Форма діяльності (заняття)	Література	Завдання, год	Термін виконання
Змістовий модуль 1. Філософські джерела когнітивної науки.		Проблеми категоризації			
2 год.	Тема 1. Категорії і когнітивні моделі. Класична теорія категорій. Об'єктивістська парадигма. Значення категоризації. Філософські джерела когнітивної науки. Філософські погляди Л. фон Вітгенштейна у становленні когнітивної науки. Л. фон Вітгенштейн про родинну подібність. Межі категорій.	Лекційне заняття	Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навчальний посібник/ Н. В. Слухай, О. С. Снітко, Т. П. Вільчинська. Київ, 2011.-367 с. див. Література до курсу	Підготовка до практичного заняття	вересень
2 год.	Тема 1. Категорії і когнітивні моделі. Класична теорія категорій. Об'єктивістська парадигма. Значення категоризації. Філософські джерела когнітивної науки. Філософські погляди Л. фон Вітгенштейна у становленні когнітивної науки.	Практичне заняття	Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навчальний посібник/ Н. В. Слухай, О. С. Снітко, Т. П. Вільчинська. Київ, 2011.-367 с. див. Література до		вересень

2 год.	Тема 2. Витоки когнітивного підходу в різних науках Комп'ютерні науки і когнітивна лінгвістика: теорія розмитих множин Л. А. Заде. Антропологія і когнітивна наука: праці Ф. Лаунсбері; дослідження Б. Берліна і П. Кея; нейрофізіологічні дослідження Р. Девалуа, П. Екмана. Центральні і маргінальні члени категорії (Дж.Л. Отсін).	Лекційне заняття	Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навчальний посібник/ Н. В. Слухай, О. С. Снитко, Т. П. Вільчинська. Київ, 2011.-367 с. див. Література до курсу	Підготовка до практичного заняття	вересень
2 год.	Тема 2. Витоки когнітивної о підходу в різних науках Комп'ютерні науки і когнітивна лінгвістика: теорія розмитих множин. Антропологія і когнітивна наука. Нейрофізіологічні дослідження. Центральні і маргінальні члени категорії.	Практичне заняття			вересень
2 год.	Тема 3. Теорія прототипів Е. Ропі Еволюція поглядів Елеонори Ропі. Прототипи ефекти. Ефекти базового рівня. Прототипні ефекти в мові. Прототипні ефекти в мовних категоріях: морфологія і синтаксис.	Лекційне заняття	Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навчальний посібник/ Н. В. Слухай, О. С. Снитко, Т. П. Вільчинська. Київ, 2011.-367 с. див Література до курсу	Підготовка до практичного заняття	жовтень
2 год.	Тема 3. Теорія прототипів Е. Ропі	Практичне			жовтень

	основні положення. Метонімічні моделі. Орієнтаційні метафори. Онтологічні метафори Персоніфікація. Фрагментарність метафоричного структурування. Підгрунття структурних метафор. Узгодженість метафор. Метонімічні джерела протопітих ефектів.	заняття			
2 год.	Теми 6. Когнітивні категорії і слова Радіальні категорії. Граматикалізовані категорії. Свідчення, які постачають зникаючі мови. Досвідний, образний та екологічніш аспекти свідомості. Ознаки, стереотипи і замовчування. Сукупності властивостей. Когнітивна семантика.	Лекційне заняття	Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навчальний посібник/ Н. В. Слухай, О. С. Снитко, Т. П. Вільчинська. Київ, 2011.-367 с. див. Література до курсу	Підготовка до фактичного заняття	листопад
2 год.	Теми 6. Коші півні категорії і слова Радіальні категорії. Граматикалізовані категорії. Свідчення, які постачають зникаючі мови. Досвідний, образний та екологічніш аспекти свідомості.	Практичне заняття			листопад
2 год.	Тема 7. Уорф і релятивізм Альтернативні концептуалізації у повсякденному житті. Концепції релятивізму. Питання про ступінь, глибину і характер відмінностей. Проблема розмежування концептуальної системи і здатності концептуалізації. Переклад і розуміння. Проблема концептуальної організації. Питання про монолітність концептуальної системи.	Лекційне заняття	Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навчальний посібник/ Н. В. Слухай, О. С. Снитко, Т. П. Вільчинська.	Підготовка до фактичного заняття	листопад

	Питання про локалізацію відмінностей. Сучасні дослідження: А. Вежбицька, Л. Бородиним		Київ, 2011.-367 с. див. Література до курсу		
2 год.	Тема 7. Уорф і релятивізм Альтернативні концептуалізації у повсякденному житті. Концепції релятивізму. Питання про ступінь, глибину і характер відмінностей. Проблема розмежування концептуальної системи і здатності концептуалізації. Переклад і розуміння. Проблема концептуальної організації. Питання про монолітність концептуальної системи. Питання про локалізацію відмінностей. Сучасні дослідження: А. Вежбицька, Ле. Бородипькі	Практичне заняття	Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні: навчальний посібник/ Н. В. Слухай, О. С. Снитко, Т. П. Вільчинська. - Київ, 2011.-367 с. див Література до курсу		грудень
2 год.	Тема 8. Проблема методу у когнітивній лінгвістиці Метод лінгвістичної інтроспекції. Корпусні дослідження. Метод когнітивної дефініції.	Лекційне заняття	Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні навчальний посібник/ Н. В. Слухай, О. С. Снитко, Т. П. Вільчинська. Київ, 2011.-367 с. див. Література до курсу	Написання науково-дослідницької роботи	грудень
2 год.	Тема 8. Проблема методу у когнітивній лінгвістиці Метод лінгвістичної інтроспекції. Корпусні дослідження. Метод когнітивної дефініції.	Практичне заняття			грудень